

PRIMER MIZOGINIJE U UNIVERZITETSKOM UDŽBENIKU: JEDNA ŽENA – POLA SVEDOKA

"Sama pak činjenica da postoji dosta različit odnos lica prema krivičnom delu i učinioocu krivičnog dela kao i razlike u polu i uzrastu, objektivno unosi izvesne specifičnosti u odnosu na samu psihologiju lica koja se mora odražavati i uvažavati i u pogledu taktike saslušavanja ili obavljanja razgovora sa određenim kategorijama lica. Među ovim kategorijama su svakako oštećeni kao svedoci, žene, deca i maloletnici, slepi i gluvonemi, stare osobe, duševno obolela lica kao i lica u posebnom psihičkom stanju.

Žene zbog psihofizičkih osobina po kojima se razlikuju od muškaraca, na različite načine doživljavaju, shvataju i reaguju na pojave i zbivanja, pa samim tim i drugojačije reprodukuju pojave i događaje nego muškarci. Međutim, to je istvoremeno i jedno važno pravilo o kome se mora voditi računa prilikom saslušanja ili obavljanja razgovora sa ženama. Za taktiku saslušavanja ili obavljanja razgovora sa ženama u cilju prikupljanja potrebnih obaveštenja kao i ocenu njihovog iskaza, od značaja mogu biti neke psihofizičke osobine žena, kao što su: emotivnosti, nasuprot racionalnosti muškarca, zatim, žene poseduju više ili manje naglašenu osetljivost, one brzo i oštroumno zapažaju afektivnu stranu događaja, njihova zapažanja su motivisana osećanjima, sugestibilne su i manje sklone kritičkom rezonovanju, a dosta često i strasti imaju značajnog uticaja na njihov psihički život. Kada se odluče na davanje lažnog iskaza to čine dosta vešto, smelo, a nekada i bezobzirno. Sem toga, na pojedine od tih osobina mogu imati

znatan uticaj i stanje pojačane menstruacije, trudnoće, dojenja i klimakterijum. O ovim stanjima se takode mora voditi računa.

Smisao poznavanja određenih specifičnosti ženske psihe sastoji se u tome da se ta saznanja pravilno psihološki i taktički primene u toku saslušanja žena ili obavljanja razgovora radi prikupljanja obaveštenja. Zbog toga, a sa aspekta kriminalistike, poželjno je da se prilikom uspostavljanja kontakata sa ženama, bilo prilikom saslušanja, bilo prilikom obavljanja razgovora radi prikupljanja obaveštenja, postupa pažljivo, sa razumevanjem emotivnih stanja i ubeđenja, a naročito treba apelovati na osećanje, materinstvo, saosećanje i porodicu. Takva taktika daje uvek bolje rezultate nego pozivanje na logiku i razum. Proveravanje iskaza žena treba vršiti kao i kod drugih lica, ali naročito treba što detaljnije proveravati iskaz uvek kada se primete simptomi njene prevelike angažovanosti po konkretnom krivičnom slučaju."

Dr Živojin Aleksić (1979): *Kriminalistika*,
Beograd: Privredna štampa, poglavlje: "Lična dokazna sredstva",
podnaslov: "Saslušavanje svedoka", podnaslov: "Specifičnosti
saslušavanja pojedinih kategorija svedoka", str. 199-200.

Komentar

Jedan od načina održavanja inferiorizovane grupe, u ovom slučaju žena, u podređenom položaju, su razna "naučna" objašnjenja njihovih navodnih manjih sposobnosti ili defektnosti. U knjizi *Kriminalistika* se žene opisuju kao neracionalne, jednostrano inteligentne, nesposobne za obično zapažanje činjenica i njihovu korektnu reprodukciju. Te slabosti objašnjene su fizičkim i psihičkim nedostacima urođenim svim ženama, dakle, nepopravljivog su karaktera. Stav o ženama kao posebnoj kategoriji svedoka sa umanjenom mogućnošću percepcije i diskutabilnom mogućnošću korektno reprodukcije opaženog, deo je zvanične domaće kriminalističke doktrine i nije stvar samo ovog autora i njegove knjige. Sva izdanja ove *Kriminalistike*, kao i svi drugi kriminalistički udžbenici, sadrže u ovoj ili sličnoj formi "naučno" objašnjenje navodno manje validnosti svedočenja ženskih lica.

Dometi i poruke ovoga su višestruki:

(1) Time se prećutno održava predratno dokazno pravilo "dve žene kao jedan muškarac", u značenju da dve dve žene u ulozi svedoka moraju da potvrde nešto da bi se smatralo da to vredi kao glas jednog muškog svedoka, odnosno, da svedočenje žene nikada ne može da bude jednake vrednosti kao i svedočenje muškaraca.

(2) Ženama se negira mogućnost da ravnopravno nastupaju u sudskim postupcima.

(3) Pošto se smatra "dokazanim" da su žene nepouzdana svedoci, dakle, ne mogu da u sudskom postupku ispune korektno ni ulogu svedoka, a to je pasivna uloga, jer osoba u toj ulozi ne donosi nikakvu odluku niti učestvuje u donošenju istih sa drugima, kao i jer je to uloga u kojoj se ne nastupa po svojoj volji, već po pozivu suda, samim tim žene sigurno ne mogu da budu kompetentne i kvalifikovane da se pojavljuju u nekim drugim, aktivnim i komplikovanim procesnim ulogama, kao što je uloga branioca, tužioca, pa i samog sudije.

(4) Studenti prava posle ovog predavanja iz Kriminologije obično likuju jer su konačno dobili nepobitan "naučni dokaz" o manjim vrednostima žena, svojih koleginica, koliko god one imale bolje ocene od njih i do kraja studija koriste taj argument u svim javnim ili privatnim raspravama, "pa naučno je dokazano da vi ne umete da prepričate najobičniji događaj, a da ga ne iskrivite".

(5) Studentkinje prava su obično ogorčene i traže da im se daju pravi dokazi u vidu eksperimenata, testova, istraživanja, i sl. a ne samo puki navodi, o tome zašto su žene slabiji svedoci ili zašto se uopšte svrstavaju u posebne kategorije svedoka, što naravno izostaje, ali dobijaju paternalistički poziv da prihvate "činjenice" i "povinuju se realnosti" sopstvene inferiornosti jer drugačije neće proći na ispitu, drugim rečima, ni u svom profesionalnom životu.

(6) Pravosuđe nije za žene, njihove emocije, njihova posebna stanja kao što su trudnoća, menstruacija, klimakterijum, samo unose smutnju, nered i haos, i za njihovo dobro i za dobro svih je da se one drže što dalje od pravosuđa.